

Špachtle / losovátka na 2. stupni

Postup formativního hodnocení

I. Identifikační údaje:

Autor materiálu: Ing. Pavla Nawratová

Název školy, na níž autor působí: ZŠ Zdice

II. Kontext:

Cílová skupina: 1. a 2. stupeň ZŠ, střední školy

Předmět, v němž byla technika realizována: angličtina, dějepis, pracovní činnosti, přírodopis, hudební výchova...

Další relevantní informace: Tato technika je využitelná napříč všemi předměty.

III. Realizace a hodnocení postupu formativního hodnocení:

Popis využití vybraného postupu formativního hodnocení (jeho modifikace)

Špachtle využívám ve svých hodinách pro různé aktivity.

Postup zavádění a realizace postupu formativního hodnocení

Při zavádění této techniky jsem si vyrobila sadu kartiček se jmény žáků pro každou třídu. Jednotlivé třídy jsem barevně odlišila kvůli jednodušší orientaci, viz fotografie v příloze 1. Žákům jsem vysvětlila důvody, které mě vedou k využívání špachtlí v hodinách, např. že všichni musí být neustále aktivní, protože nikdy neví, kdy je vylosuji, dostane se i na ty, kteří by se jinak nepřihlásili, pro mě jako učitele je tento systém mnohem jednodušší a spravedlivější – nemusím pořád přemýšlet, koho jsem vyvolala, koho ne.

Jak se špachtlemi pracuji:

Losování – původně jsem začala špachtličky využívat k losování žáků, když jsem potřebovala získat odpověď na svou otázku. Tento způsob zaručuje, že žáky vybírám náhodně, a tím pádem nemohou předvídat, např. z mých pohybů či mimiky, koho vyvolám, nemohou spoléhat na ovlivnění výběru mou osobou¹. Špachtli po vyvolání žáka vracím zpět. Toto opět zaručuje aktivizaci žáků po celou dobu, protože díky vracení špachtlí zpět se může stát, že je žák vyvolán několikrát. Dále využívám špachtle k náhodnému losování žáků do skupin či párů pro další práci.

Příloha 1: Losuji páry pro další práci

Příloha 2: Náhodné losování

Příloha 3: Náhodné losování – provádějí žáci

Technika „basketbal“² – tuto techniku využívám pro zjišťování aktuálního stavu znalostí o daném tématu, většinou po probrání učiva. Vysvětlení i ukázka techniky je v příloze 4.

Vzájemné kladení otázek – další využití je při kladení otázek žáky navzájem, např. v anglickém jazyce po přečtení článku, při práci s popisem obrázku apod. dám plechovku se špachtlemi některému ze žáků, položím mu otázku, která se vztahuje k textu, který jsme právě četli, po jeho odpovědi ho požádám, aby sám položil další otázku a vylosoval někoho jiného, kdo na ni odpoví. Žák, který odpovídal, převezme špachtličky, pokládá další otázku, losuje dalšího žáka a takto postupujeme dále. Při tomto způsobu využití špachtlí dochází k převzetí odpovědnosti žáky, k okamžitému ověření získaných znalostí a schopnosti komunikovat je v anglickém jazyce.

¹ Pozn. D. Wiliam zmiňuje, že ideální je toto vyvolávání pro otázky vyšší kognitivní náročnosti a předtím je vhodné odpověď prodiskutovat ve dvojici žáků, aby se následně neostýchali odpovědět.

² Zdroj: Dylan Wiliam, Siobhán Leahyová, 2015. *Zavádění formativního hodnocení*. Překlad: společnost Lingea, s. r. o. Vyd. EDUKační LABoratoř, z. s., 2016. ISBN 978-80-906082-7-6.

Skupinové kladení otázek – žák na lísteček napíše otázku, která se vztahuje k probranému tématu. Otázky mají být otevřené. Papírek přehne. Žáky rozlosuji pomocí kartiček do týmů po cca 5 žácích. Každý tým si najde místo, kde se usadí do kroužku.

Doprostřed kroužku dáme špachtle se jmény členů týmu. Pak vyzvu žáky, aby doprostřed kroužku dali své otázky. Já můžu mít nachystáno také pár lístečků s otázkami, které jsou totožné pro každý tým. Jsou to otázky na fakta, která chci, aby žáci o daném tématu znali. Tyto otázky přidám k otázkám, které napsali žáci – tuto techniku využívám spíše v dějepise.

Vyzvu některého žáka, aby vylosoval jednu otázku, přečetl ji nahlas, teprve potom vylosuje jméno dalšího žáka v týmu (pořadí je dobré dodržet, protože pokud je nejprve položena otázka a teprve potom vylosován žák, zamýšlí se nad ní všichni a nejenom ten, který byl vylosován). Vylosováný žák na otázku odpoví. Otázka se vrací zpět do kroužku. Po dokončení odpovědi mají ostatní žáci možnost odpověď doplnit. Pokud vylosováný žák odpověď na otázku nezná, opět mohou spolužáci poradit. Pak tento žák vylosuje další otázku a dalšího žáka, aby odpovídal. Pokud pozorováním zjistíme, že se otázky u jednotlivých skupinek liší, můžeme v průběhu aktivity požádat týmy, aby si vyměnili místa s jiným týmem. Tímto způsobem mohou odpovídat na další otázky. Ukázka videa – viz příloha 5.

Reflexe učitele

Tato technika je poměrně nenáročná na realizaci, takže její zavedení probíhá hladce.

Při zavádění se mi osvědčilo s žáky nejprve mluvit o tom, proč chci špachtle využívat, vysvětlit jim, že potřebuji, aby byli všichni v pohotovosti a nesnažili se odpovídat pouze ti, kteří si myslí, že odpověď znají. Zdůraznili jsme si, že se nebudeme vysmívat tomu, kdo nebude znát odpověď, protože v mnoha případech, zejména při ověřování znalostí z nově probírané látky, je velmi pravděpodobné, že mnoho žáků odpověď znát opravdu nebude.

Spíše jsem se potýkala ze začátku s praktickými problémy, např. nezapomínat využívat špachtle v každé hodině a mít je vždy po ruce. Vzhledem k tomu, že jsem svou stálou učebnu získala až

po několika letech, musela jsem špachtle do tříd nosit s sebou, a než jsem si zřídila přenosnou bedýnku s nezbytnostmi, které jsem v hodinách využívala, často jsem špachtle zapomínala ve sborovně.

Také jsem měla problém s rozlišením jednotlivých tříd, s tím mi ale pomohl barevný systém, kdy mám zavedenou určitou barvu špachtlí pro konkrétní třídu.

Reflexe žáků

Losování pokládají žáci za spravedlivější, než kdybych je vyvolávala nebo losovala do skupin sama. Žáci jsou tak více v pohotovosti, musí být připraveni na to, že se mohou dostat ke slovu náhodně a opakovaně, po celou dobu aktivit. Negativně však komentují to, že pokud znají odpověď a chtějí ji říct, nemusí se dostat ke slovu. To je možné vyřešit tím, že dáme prostor i extravertním žákům a zeptáme se do pléna, zda chce ještě někdo něco dodat. Žáci také hovoří o časové náročnosti, když vylosovaný žák nezná odpověď. Stejně tak žáci, kteří odpověď neznají a nechtějí být vyvoláni, vnímají losování negativně.

Na konci reflexe použití losovátek v hodinách (viz příloha 6) však žáci dávají palcem nahoru najevo, že využití losovátek v hodině jim dává smysl a je užitečné pro jejich učení.

Autentickou reflexi žáků viz příloha 7.

Doporučení při využití v praxi:

Mám pocit, jak jsem psala výše, že se tato technika řadí co do složitosti zavádění k těm méně náročným. Ještě jsem se nesešla s negativním postojem z řad žáků. Jde opravdu spíše o to mít špachtle pořád po ruce a zautomatizovat si jejich každodenní používání a postupně začlenit do aktivit také žáky, kteří se tak stanou vlastníky učení.

IV. Přílohy, které dokumentují daný postup formativního hodnocení

Příloha 1: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 2: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 3: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 4: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 5: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 6: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 7: Špachtle / losovátka na 2. stupni (video)

Příloha 8: Fotografie barevného odlišení kartiček

V celém materiálu (včetně příloh) jsou použity fotografie, pracovní listy, obrázky, grafy atd. autora (pokud není uvedeno jinak). Fotografie jsou zároveň v souladu s GDPR.

